“Sarışın bir şaşkınlık olurdu bütün ışıklar...”

Vicdanın şairi: Ahmet Telli

Ahmet Telli, 1946’da Eskipazar’da doğdu; öğretmen okullarından geçti, köy sınıflarına girdi, dergiler yazdı, hapsedildi, serbest kaldı, ödüller aldı, yazmaya devam etti. Kırk yılı aşkın bir süre boyunca şiir üretmeyi, düzyazı yazmayı, öğrencisiyle, okuruyla, direnimiyle var olmayı seçti.

SEBAHATTİN ÇELEBİ, FRANKFURT

Ahmet Telli, 2 Aralık 1946'da Çankırı'nın Eskipazar ilçesinde doğdu. İlçe, o tarihten bu yana Karabük iline bağlandı; ancak Telli'nin adını çoğu kaynakta Çankırı ya da Karabük doğumlu olarak görürsünüz; coğrafyanın kendisi bile onu kolayca sınıflandırmaya izin vermez.

Ortaöğrenimini Hasanoğlan ve Kayseri'nin Pazaören ile Pınarbaşı öğretmen okullarında tamamladı. Bu kurumlar, Cumhuriyet'in Anadolu'ya ulaştırmak istediği aydınlanmanın köy köy taşındığı yerlerdi. Öğretmen yetiştirme misyonuyla kurulan bu okullar, sıradan bir akademik eğitimin çok ötesinde bir şeyi taşıyordu içlerinde: toplumsal bir sorumluluk bilinci, bir dayanışma dili ve Anadolu'nun gündelik gerçekliğiyle ilk yüz yüze geliş.

Okulların ardından dört yıl ilkokul öğretmenliği yaptı; Anadolu'nun içlerine dağıldı. Kastamonu, İnebolu, Doğanyurt... Sonra Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Bu noktadan itibaren Kırıkkale'de ve Ankara Atatürk Lisesi'nde Türkçe-Edebiyat öğretmenliği yaptı; bir dönem de Gazi Eğitim Enstitüsü'nde ders verdi (1979–1981).

İlk şiirden ilk ödüle: 1961–1972 arası

İlk şiiri 1961'de Hız gazetesinde yayımlandı. On beş yaşında bir öğretmen okulu öğrencisinin kaleme aldığı bu dize, Telli'nin şiiriyle ilişkisinin ne denli erken başladığını göstermekte. Ancak asıl verimlilik döneminin 1972'den sonra başladığını söylemek gerekir. O yıldan itibaren şiir ve yazıları pek çok dergide düzenli biçimde yer almaya başladı: Türk Dili, Varlık, Oluşum, Dönemeç, Türkiye Yazıları, Damar, Cumhuriyet, Cumartesi, Forum, İmece bu dergilerin başında geliyordu.

1972'de, Cengiz Tuncer'in Kerkenez adlı romanı üzerine yazdığı eleştiri yazısı Varlık dergisinin eleştiri yarışmasında ikinciliği kazandı. Bu, genç Telli'nin edebiyat çevrelerinde fark edilmesinin başlangıcıydı. Ödülün *"ikincilik"* olması, gelecekteki şiirinin karakteriyle de uyumluydu; o hiçbir zaman gürültülü bir birinci olmayı seçmedi.

Yetmişli yıllarda daha çok deneme ve kitap tanıtma yazıları kaleme aldı; şiir kitaplarını ise 1979'dan sonra yayımlamaya başladı.

"Yangın Yılları": ilk kitaplar ve edebî konum

1979, Türkiye'nin siyasi geriliminin doruk noktasında olduğu yıl. Ve o yıl Ahmet Telli, hem Yangın Yılları'nı hem de *Hüznün İsyan Olur*'u yayımladı. Her iki kitabın aynı yıl çıkması tesadüf değil; birikimin patlamasıydı.

Eleştirmenler, Telli'yi 1960 sonrası toplumcu gerçekçi şiirimizin ikinci kuşağının özgün temsilcilerinden biri olarak konumlandırmıştır. Sözcük seçimi ve ses tonu bakımından İsmet Özel'in etkisini taşıdığı gözlemlenirken, romantik ve başkaldırıcı kişiliğiyle Attila İlhan'ın şiirine de yakın durduğu söylenir.

1980'de *Hüznün İsyan Olur*, Metin Altıok ile birlikte Ömer Faruk Toprak Şiir Ödülü'nü kazandı. 1981'de *Saklı Kalan* yayımlandı; bu kitap 1982 Yazko Şiir Özendirme Ödülü'ne değer görüldü. Aynı yıllarda, öğretmenlik görevini sürdürürken Türkiye Yazıları dergisinin yazı kurulunda da yer alıyordu (1977–1984).

Şairin edebî duruşunu belki de en çarpıcı biçimde kendisi özetlemiştir:

"Toplumcu şiirler yazıp fildişi kulede yaşarsanız, önce şiiriniz sorgular sizi. Bu bakımdan toplumcu şairin aydın olmak gibi bir yükümlülüğü de var. Ama toplumcu olmak, bir şiirin şiir olmasını da sağlamaz. Şiirin kendisi estetik bir disiplindir."

Tutukluluk ve öğretmenlikten uzaklaştırma

12 Eylül 1980 askeri darbesinin ardından Türkiye'nin siyasi atmosferi köklü biçimde değişti. Ahmet Telli, 1981'de Gazi Eğitim Enstitüsü'nde öğretmenken Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı'nca gözaltına alındı ve öğretmenlik görevine son verildi.

Dönemin Türk Ceza Kanunu'nun 141, 142 ve 146. maddeleri kapsamında yargılandı. 141. ve 146. maddelerden beraat etti; ancak şair Cigerhun'un şiirleri üzerine kaleme aldığı bir yazıdan ötürü 142. maddeden kısa bir süre hüküm giydi.

Bu dönemde cezaevinde geçirdiği günler, 1982'de yayımlanan *Su Çürüdü* kitabının doğrudan hammaddesi oldu. Kitaptaki satırlar, kapatılmanın ve yalnızlığın içinden yükselen bir tanıklık belgesi niteliği taşır:

"Yetmiş iki gündür bir dolapta kilitliyim. Yalnızca anahtar

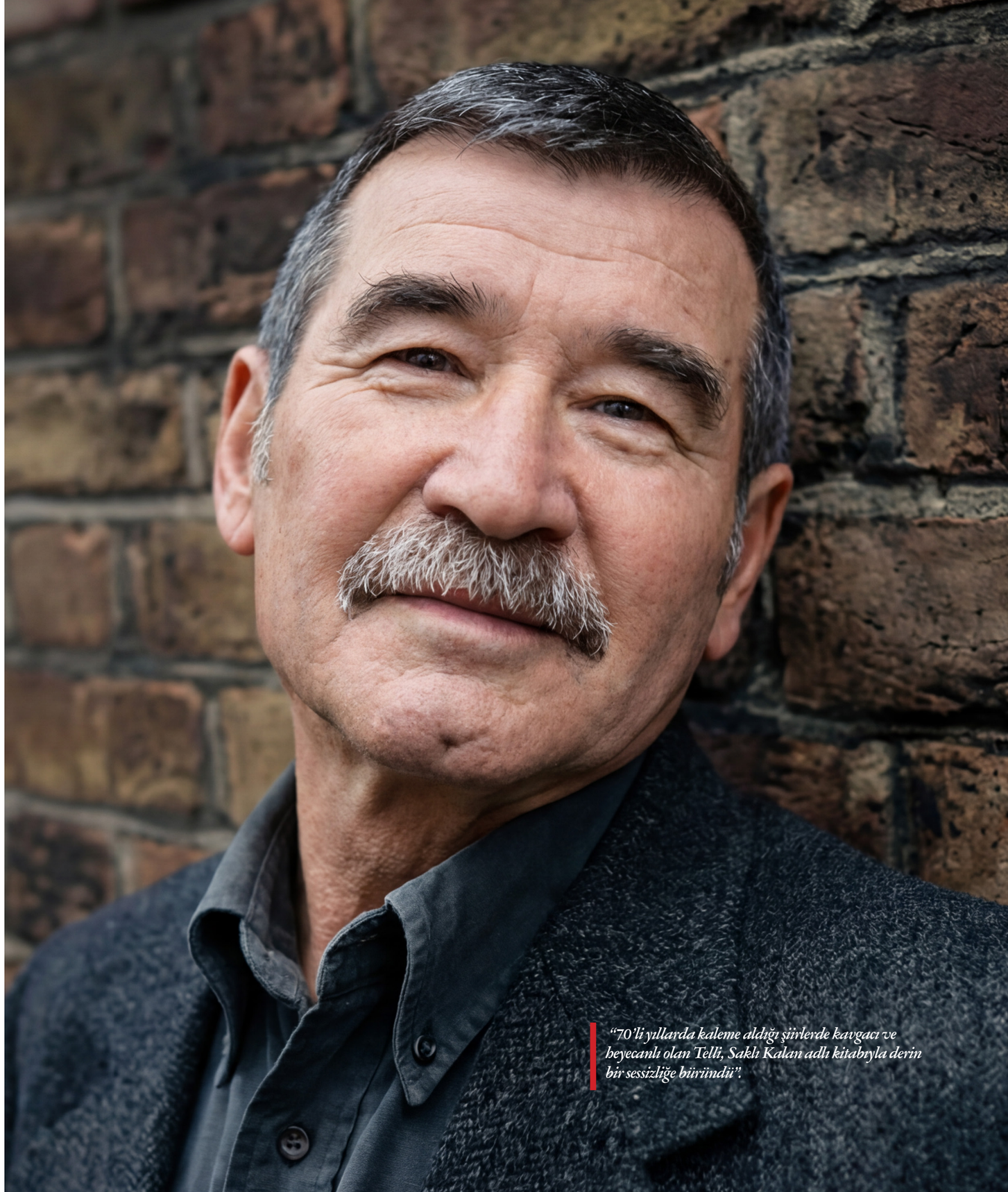

“70’li yıllarda kaleme aldığı şiirlerde kavgacı ve heyecanlı olan Telli, Saklı Kalan adlı kitabıyla derin bir sessizliğe büründü”.